

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Život a dílo Marie Krakešové

Vedoucí práce: Prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Michaela Pajerová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3.

2017

Prohlášení o samostatném zpracování práce a souhlas se zveřejněním práce

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne 12. 3. 2017

Podpis

Poděkování

„Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce panu profesorovi. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a za trpělivost. Dále své rodině za podporu.“

OBSAH

Úvod	6
1 Stručně z historie sociální práce	8
1.1 Počátky pomoci od nejstarších dob	8
1.2 Období novověku.....	9
1.3 Vývoj sociální práce po roce 1918	10
1.4 Vývoj sociálního školství.....	12
2 Život Marie Krakešové.....	13
2.1 Marie Krakešová.....	13
2.2 Studium na Minervě.....	15
2.3 Studia a počátky profesionalizace sociální práce	16
2.4 Judr. Josef Krakeš	17
2.4.1 Rodinný život.....	17
2.5 Uvolnění v 60. letech	19
3 Osobnosti, jež ovlivnily dílo Marie Krakešové.....	20
3.1 Počátky činnosti Krakešové v kontextu doby.....	21
3.2 Vliv Marry Richmondové	21
3.3 Ovlivnění Helen Haris Perlmanovou	22
3.4 Ovlivnění Florenc Holisovou.....	23
3.5 Ovlivnění Octavií Hillovou	24
3.6 Ovlivnění jinými směry	24
3.6.1 Vliv společenských věd a vědeckých teorií	25
3.6.2 Freudismus.....	26
4 Po stopách díla Marie Krakešové.....	27
4.1 Sociální případ	27
4.2 Počátky případové práce	28
4.3 Publikace Sociální případ	29
4.3.1 Rozbor knihy.....	30
4.4. Psychogenese sociálních případů o vzniku sociální úchylnosti.....	32
4.4.1 Rozbor díla.....	32
4.5. Úvod do praxe na sociálních klinikách.....	34
4.5.1 Rozbor díla.....	34
4.5.2 Sociální kliniky	36

4.6	Výchovná sociální terapie.....	37
4.6.1	Rozbor díla.....	37
4.6.2	Vztah sociálního pracovníka a klienta	39
4.7	K dílu Marie Krakešové.....	39
5	Teorie Marie Krakešové a její využití v soudobé sociální práci.....	40
5.1	Vztah mezi pomáhajícím a klientem	41
5.2	Pojetí sociální práce a typologie klientů	42
ZÁVĚR	44
Seznam použité literatury	46
Abstrakt	49
Abstrakt v angličtině	50

Úvod

Sociální práce, stejně jako jiné obory, má svou historii a vývoj. Potřeba této práce se zasloužila o její rozvoj a nezastupitelné místo ve společnosti. Historie sociální práce je velice bohatá a i dnes nás může obohatit. Období, kdy se formovala česká sociální práce, bylo prostoupeno mnoha reformními změnami, stejně jako vývoj samostatného československého státu. Vývoj tohoto oboru u nás nebyl jednoduchý, chyběly metody, které by se daly aplikovat na náš československý prostor, a ani vzdělaných odborníků nebylo mnoho.

Abychom mohli lépe pochopit a zmapovat dílo Marie Krakešové, které ovlivnilo vývoj sociální práce v Československu, je potřeba nastínit historický vývoj sociální práce na našem území. Dalo by se říci, že o profesionalizaci sociální práce se Marie Krakešová snažila po celý svůj pracovní život tím, že usilovala o odstranění charitativních prvků z tohoto oboru. Kvůli historickým souvislostem se její dílo nedostalo za hranice Československa. Její odkaz a stopa na poli pomoci druhým je velká a nesmazatelná, přesto mnohými pozapomenutá.

Jako téma své bakalářské práci jsem si vybrala tuto významnou osobnost československé sociální práce, Dr. Marii Krakešovou Doškovou. Jelikož jsem také pracovala v sociálních službách, zaujala mne její osobnost, která výrazně ovlivnila rozvoj sociální práce, vychovala mnoho svých následnic, které pokračovaly v jejím odkazu a její přístup ke klientům je inspirující i pro mne. Její knihy se staly doslova povinnou četbou a vědomostní výbavou každého sociálního pracovníka působícího v té době. Díky schopnostem, nezdolnosti ducha a odvaze se vypořádala se vším, co jí doba plná politicko – společenských změn přichystala. Její originálně koncipovaná výchovně sociální metoda je neopakovatelná a pomohla rozšířit a praktikovat případovou práci.

Její přínos tomuto oboru je o to významnější, že nebyla jen pouhou teoretičkou, ale i zdatnou pracovnící na poli praxe. A jako rozená praktička se postarala i o rozvoj tzv. sociálních klinik, pracovišť odborné praxe. Ovlivnila tedy celé spektrum sociální práce. Díky tomu je některými autory nazývána nestorkou či první dámou československé sociální práce.

Cílem mé bakalářské práce bude popsat její život a působení na poli sociální práce, a to v kontextu doby. Popsat její práci a působení na rozvoj sociální práce, porovnat její dílo s pracemi jiných akterek sociální práce.

Práce bude rozdělena do pěti postupně na sebe navazujících kapitol. V prvních kapitolách nastíním stručný vývoj sociální práce a sociálního školství, které také Marie Krakešová ovlivnila. Ve druhé kapitole popíši její soukromý život. Třetí kapitola bude o inspiračních zdrojích Dr. Krakešové a zároveň zde porovnáám její dílo s ostatními teoriemi. Čtvrtá kapitola bude pojednávat o její publikační činnosti a rozboru jejího díla. V poslední části popíši přesah díla do dnešní doby. Ve své práci použiji metodiku interpretační, porovnávací a přímou historickou. Při psaní práce budu vycházet převážně z české a slovenské literatury a hlavně z díla samotné Marie Krakešové.

1 Stručně z historie sociální práce

Sociální práce měla v každé zemi jiný vývoj a jinak složitou cestu. V dřívější době byly počátky a vývoj péče o potřebné u nás v mnohém analogické ostatním zemím Západu.¹

V těchto úvodních kapitolách nastíním počáteční vývoj sociální práce.

1.1 Počátky pomoci od nejstarších dob

Trvalo dlouho, než se z náhodné, neuvědomované pomoci a dobročinnosti stala povinnost starat se.

V prvopočátcích pomoci se užíval pojem sociální péče, který se vztahoval k období tradiční společnosti. Čím dále do historie, tím více také mluvíme o mecenášském charakteru sociální práce ve smyslu péče o chudé, o formě darů či odpustků ze strany bohatých vůči vybraným chudým lidem.²

U nás poskytovala pomoc potřebným, čili těm, kdo potřebují obživu, církve. Postupně se touto péčí zabývaly náboženské obce řeholních řádů a jejich klášterů. Během středověku ustupuje tradiční role biskupů a jáhnů. K farnostem se připojují nejprve klášterní společenství, později duchovní hnutí, bratrstva, rytířské řády a měšťanské spolky. Začátkem šestého století našeho letopočtu se začaly zakládat špitály a nemocnice, které už cíleně nabízely pomoc potřebným. Postupně z vlastní iniciativy začaly stát, města a obce budovat sirotčince, městské útulky a městské nemocnice. Sami panovníci ukládali v podobě nařízení a zákonů šlechtě, aby se starala o své poddané. Dokonce nebylo výjimkou, že majetní měšťané ve středověku zavazovali své dědice k pravidelné péči o chudé, nebo potřebným jedincům odkazovali finanční částky.³

První a na dlouhé období jediný byl špitál zřízen knížetem Boleslavem I. v roce 925. Soběslav I. vydal v době své vlády nařízení, aby každý župní hrad v Čechách

¹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 111.

² Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce I.*, s. 30.

³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 111 – 138.

zajistil ošacení a stravu určitému počtu potřebných obyvatel. Pohostinství a udělování almužen však bylo především v rukou klášterů.⁴

Ke konci středověku se zformovaly spolky nábožensky založených žen zvaných bekyně, které bez složení kongregačních slibů přijímaly životní styl jeptišek. Tyto ženy pečovaly o odložené děti a nemocné lidi. Nepracovaly za mzdu, ale byly závislé na darech. Dále pak na sklonku středověku vznikala cechovní sdružení a bratrstva, která pečovala o řemeslníky stejného řemesla a jejich rodiny.⁵

1.2 Období novověku

Novověk prošel mnohými společenskými otřesy, které se časem proměnily v novou, úrodnou půdu pro mnoho pomáhajících iniciativ a charitních aktérů. Objevují se i první díla s teoretickou reflexí tehdejší chudinské politiky. Objevuje se myšlenka, že na chudé je třeba působit i výchovně, ne jen represivně, jako to do té doby většinou bylo. Postupně je zodpovědnost za sociální péči přesouvána na stranu představitelů politické moci. Do popředí se dostává také nová společenská třída, a to měšťanstvo, které částečně přebírá církevní filantropické iniciativy. Je zakládáno mnoho nových špitálů a sirotčinců.⁶

Ekonomické a sociální opatření Marie Terezie a jejího syna Josefa II. v osvěcenském období vyvolala pozoruhodný hospodářský rozkvět. Zrušení nevolnictví v roce 1787, rozmach řemesel na území Uherska a zavedení hygienických opatření Josefem II. spolu s poklesem úmrtnosti vedlo k obrovskému zvýšení počtu obyvatelstva.⁷

V letech Josefovy vlády vzrostl počet obyvatelstva o více než osmnáct procent. Byla podporována politika zaměřená na zvyšování počtu obyvatel, na veřejnou šetrnost a na zvyšování životní úrovně lidí. Budovaly se silnice a kanály a byl výrazně podporován průmysl. Rok 1781 se stal významným vydáním tzv. pravidel direktivních, které podporovaly rozvoj ústavních forem péče a sloužila jako řád nově vznikajících sirotčinců, nalezinců, porodnic atp. V roce 1784 císař otevřel Všeobecnou nemocnici postavenou na místě někdejšího velkého ústavu pro chudé. V ní vznikla a později se

⁴ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Základy sociální práce*, s. 112.

⁵ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *tamtéž*, s. 111–138.

⁶ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *tamtéž*, s. 111–115.

⁷ Srov. BRNULA, P. *SOCIÁLNÍ PRÁCE Dejiny, teorie a metody*, s. 36.

vyvíjela Vídeňská medicínská škola. A to, že stavba dodnes alespoň zčásti slouží jako nemocnice, svědčí o genialitě, s jakou byla tato rozsáhlá stavba vytvořena.⁸

V roce 1871 císař František Josef I. přivedl do své země tübingského sociologa, profesora Alberta Eberhardta Schaffleho kterého pověřil přípravami reform. Jedním z nejzásadnějších kroků bylo v roce 1883 zřízení úřadu živnostenských inspektorů pro kontrolu podniků. Zásadním kontrolním polem inspektorů byly pracovní podmínky, tedy diskurz kultury práce zaměstnanců, tj. délka pracovní doby, její členění a dodržování nedělního klidu. K dalším úkolům inspektorů patřilo sledování práce dětí a mladistvých.⁹ V roce 1887 bylo zavedeno úrazové pojištění dělníků a v následujícím roce 1888 nemocenské pojištění dělníků a zákaz dětské práce.¹⁰

V 18. a 19. století byla pomoc potřebným poskytována rodinou, sousedy, obcemi prostřednictvím chudinských zákonů. Dále byla pomoc poskytována také v pracovních domech za pomoci církevní charity. Industrializace konce 19. století s sebou přinesla řadu změn, na které musela reagovat společnost vytvářením systematické a organizované pomoci potřebným.¹¹

Dá se říci, že právě v tomto období se společnost mění z tradiční na moderní, jako produkt průmyslové revoluce. Podle Kellera se tyto dvě společnosti liší uspořádáním moci, typem ekonomiky, sociální struktury i způsobem výkladu světa.¹²

1.3 Vývoj sociální práce po roce 1918

Nově vzniklá Československá republika převzala sociální legislativu Rakousko – Uherska. Sociální péče v této době byla zajišťována kombinací veřejnoprávních a soukromo – právních institucí. Po skončení první světové války, jejíž dopady ještě umocnila pandemie španělské chřipky, bylo pro stát prvořadou nutností postarat se o zchudlé a válkou citelně zasažené skupiny obyvatelstva – tzv. válečné poškozenec.¹³

⁸ Srov. MAGENSCHAB, H. *Josef 2. Cesta Rakouska do moderní doby*, s. 131.

⁹ Srov. HLAVÁČKA, M., CIBULKA, P. *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén*, s. 110.

¹⁰ Srov. [online]. [cit. 5. 2. 2017]. Dostupné z WWW:<<http://www.vses.cz/old/manazereo/auspiciacerven-2006.pdf>>.

¹¹ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce I*, s. 31.

¹² Srov. KELLER, Jan. 1997. *Úvod do sociologie*, s. 181.

¹³ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 16–19.

Současně v této době vzrostl i výskyt sociálně patologických jevů, jako jsou alkoholismus, prostituce, trestná činnost mladistvých a rozvodovost. Bylo nutné akutně řešit narůstající chudobu, problémy vězňů, invalidů, vdov, sirotků, uprchlíků, posílit stávající nemocnice a sociální organizace, zahrnout do sítě pomoci i odlehlé vesnice, organizovat humanitární pomoc pro postižené živelnými katastrofami i pro rodiny legionářů. V Praze podporovat ruské uprchlíky a Slováky, kteří hodlali emigrovat. Na Slovensku zřídit dětské zdravotní tábory, na Podkarpatské Rusi očkovat proti tyfu a podniknout mnoho sociálně-zdravotních zásahů a ochranných opatření. Byly zakládány dobrovolnické organizace se sociálním zaměřením.¹⁴

Vzniklo ministerstvo sociální péče, některé instituce získaly celostátní význam, jako např. Československý červený kříž, Masarykova liga proti tuberkulóze apod. Vzniklé ministerstvo sociální péče mělo ve své působnosti sociálně právní problematiku, péči o mládež, péči o válečné poškozence, bytovou a stavební péči, ochranu spotřebitelů a družstevníků.¹⁵ V roce 1919 byl zřízen Sociální ústav ČSR při ministerstvu Sociální péče jako vědecké pracoviště pro studium a předávání poznatků z oblasti sociálních věd. V roce 1923 byly do ústavu přijaty sociální pracovnice – absolventky, které při Sociálním ústavu následně založily sociální poradnu a Marie Krakešová v této době získává doktorát z přírodních věd.¹⁶

Do této situace přicházejí v průběhu 20. let první absolventky sociálně zdravotní školy. Do výkonu jejich práce výrazně promlouvá stát. V této době se začala společnost měnit, tradiční vazby se vytrácely, úloha rodiny upadala. To dalo prostor vzniku pomáhajícím profesím. Cílem těchto profesí bylo poskytovat pomoc na profesionálním základě.¹⁷

Sociální péči věnoval nově vzniklý stát stále větší pozornost. Ta se stala důležitou složkou odborně vedené a přísně disciplinované veřejné správy.

Sociální práce byla především záležitostí žen. Ve světě mezi nimi vynikaly např. Elizabeth Fry, Janne Addams (za svoji činnost a mírové snahy obdržela v roce 1931 Nobelovu cenu), Mary Richmond (Anglie a USA) a Alice Salomon (Německo).¹⁸

¹⁴ Srov. SKILLING, H. G. *Matka adcera: Charlotta a Alice Masarykovy*, s. 99.

¹⁵ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce I*, s. 12.

¹⁶ Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce let 1918–1948*, s. 75.

¹⁷ Srov. BRNULA, P. *SOCIÁLNÍ PRÁCE Dejiny, teorie a metody*, s. 21.

¹⁸ Srov. SOTONIAKOVÁ, Eva. *Teorie a metody sociální práce*, s. 13.

V historii sociální práce jako profese nacházíme její jasné ovlivnění sociálním hnutím, které sílilo v evropských zemích před 1. světovou válkou. Zakladatelky ženského hnutí považovaly sociální práci a rodící se nové zaměstnání za nástroj k emancipaci žen. Pozůstatkem tohoto vlivu je přetrvávající feminizace povolání sociálního pracovníka. V zemích, kde nastal rozvoj sociální práce až po 2. světové válce, není tento jev tak patrný.¹⁹

1.4 Vývoj sociálního školství

S postupem času bylo třeba, aby sociální práci prováděli opravdoví profesionálové, tedy vzdělané sociální pracovnice. Nejdříve se sociální pracovnice vzdělávaly pomocí kurzů pořádaných Českou zemskou komisí pro péči o mládež. Aktivita Alice Masarykové, Anny Berkovcové a České zemské komise pro péči o mládež v roce 1918 vyústila v dohodu s tímto spolkem o zřízení jednorroční Ženské vyšší školy při dívčím lyceu v Praze. O několik let později se škola přejmenovala na Vyšší školu sociální péče, kde od roku 1924 přednáší i Marie Krakešová. Škola byla zrušena roku 1936 po založení Masarykovy státní školy zdravotní a sociální péče.²⁰

V roce 1945 byla v Praze založena Vysoká škola politická a sociální, která měla pobočku v Brně, a ta se později v roce 1947 osamostatnila a stala se z ní Vysoká škola sociální.²¹

Vznik mnoha odborných sociálních škol na všech úrovních byl výsledkem snahy o osamostatnění sociální práce od zdravotnictví. Znamenalo to úsilí stát se součástí kulturního a veřejného života a být rovnocenný jiným institucím lidské společnosti.²²

Doba studia na sociálních školách se podle archivních pramenů pohybovala za první republiky mezi jedním až čtyřmi roky. Zájemcům o toto studium byla stanovena nejnižší hranice k přijetí na osmnáct let věku. Sociální školy byly navštěvovány hlavně ženami, i když některé školy měly již koedukovaný charakter. Mužům nevyhovovaly nízké existenční vyhlídky a pracovní zařazení, kupříkladu pomocný personál

¹⁹ Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 31.

²⁰ Srov. BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R., *Marie Krakešová priekopnička teorie sociálnem práce Československa*, s. 42.

²¹ Srov. BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R. *tamtéž*, s. 43.

²² Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce letech 1918–1948*, s. 78.

v nemocnicích, nebo vykonávání administrativních sekretářských prací. Díky těmto vyhlídkám muži neměli motivaci pro studium sociální práce.²³

Učební plány a osnovy se většinou různily. Zpravidla byly zařazovány výklady z práva, sociologie, psychologie, pedagogiky, zdravotědy, administrativy, ekonomiky a zejména takzvané případové práce, kterou na počátku 20. století vytvořila M. Richmondová. Aby se případová práce dala vyučovat a aplikovat na československé poměry, bylo nutné ji upravit. Toho se zhostila právě Marie Krakešová se svým manželem. Manželé Krakešovi přitom zohlednili i zjišťování subjektivní podstaty úpadku člověka, který dospěl do stádia, kdy není schopen řešit své životní úkoly bez cizí pomoci.

Skoro na všech školách byla výuka spojena s praxí. Některé školy doplňovaly výuku specializacemi a před definitivním přijetím absolventů do pracovního poměru zaváděly povinný průběžný výcvik v oboru, nebo alespoň zkušební dobu.²⁴

2 Život Marie Krakešové

V předchozích kapitolách jsem přiblížila vývoj sociální práce v minulosti, to, jak se z laické pomoci chudým a potřebným vyvíjel profesionální obor sociální práce. Na jeho profesionalizaci v našich zemích má významný podíl žena, sociální pracovnice Marie Krakešová. V následujících kapitolách popíši její život a její význam v oblasti sociální práce.

2.1 Marie Krakešová

Marii Krakešové zaslouženě patří významné místo v historii české sociální práce. Byla to velmi vzdělaná a kultivovaná žena, která zasvětila téměř celý svůj život rozvoji sociální práce a pomoci druhým, přestože jí život připravil mnohé překážky. Spolu s Alicí Masarykovou se zasloužila o rozvoj československé sociální práce i školství,

²³ Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce letech 1918–1948*. 44-45.

²⁴ Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce letech 1918–1948*, s. 45.

o popularizaci sociální práce mezi veřejností a o vypracování základů československé teorie sociální práce.²⁵

Formulovala vlastní teorii, kterou nazývala psychologicko – výchovná sociální terapie a podala jednoduchou typologii sociálních případů. Její práce má silnou vypovídající hodnotu díky tomu, že veškeré poznatky byly podloženy vlastním výzkumem a praxí.

Marie Krakešová, rozená Došková, se narodila 3. 7. 1898 ve městě Toušev přímo na soutoku řek Labe a Jizery, mezi Brandýsem nad Labem, Starou Boleslaví a Čelákovici. Městys leží v malebné polabské krajině a je také známý svými slatinnými lázněmi.²⁶

Marie Krakešová na své rodné městečko ráda a s láskou vzpomíná: „ *V paměti mi utkvěly i každoroční slavnosti veřejných náboženských zkoušek. To už se vždycky vědělo předem, všechny děti přišly do školy nastrojeny, třídami procházel pan děkan Matouš, který dovedl za každou správnou odpověď hezky pochválit. Nejkrásnější to bylo na jaře, kdy se hrávaly fazole, berky se říkalo, a kluci hráli kuličky.*“²⁷

V těchto malebných lázních, známých svými slatinnými koupelemi, které přilákaly mnoho známých osobností např. posledního rakouského císaře Karla I., hudebního skladatele Leoše Janáčka, operní pěvce jako Emila Pollerta a Otakara Mařáka, herce a režiséra Karla Želenského a další hosty včetně bratří Josefa a Karla Čapkových. Zde strávila Marie své dětství a mládí.²⁸

Mladá Marie Došková byla vzornou studentkou a první ženou, která z toušeňských studentek jako první dosáhla doktorátu a sama se stala vzorem vzdělanosti, vlídnosti a noblesy. Mezi její předky patřili významní představitelé městyse: dědeček Ing. Vincenc Došek byl z Toušev první, který dosáhl titulu inženýra, stal se železničním stavitelem, vrchním inženýrem c. a k. železnic v Uhrách a také byl starostou Toušev. Otec Ing. Vincenc Jiří Došek absolvoval Královskou bavorskou polytechniku v Mnichově.²⁹ Marie měla tedy dobré předpoklady k dalšímu studiu.

²⁵ Srov. [online]. [cit. 25. 9. 2016]. Dostupné z WWW: <http://www.socialni-pracovnici.estranky.sk/clanky/dejiny-socialnej-prace/kniha---nact-dejin-socialnej-prace-_mgr_-jana-levicka_---5_-cast.html>.

²⁶ Srov. [online]. [cit. 5. 1. 2017]. Dostupné z WWW: <<http://www.laznetousen.cz/>>.

²⁷ KRÁLÍK, J. *Lázně Toušev – 100 let nové školy*, s. 174.

²⁸ Srov. [online]. [cit. 5. 1. 2017]. Dostupné z WWW: <<http://www.laznetousen.cz/>>.

²⁹ Srov. [online] http://online//www.laznetousen.cz/storage/Florian_9-10_2014.pdf

Po splnění základní školní docházky přišel pan Kučera, Mariin třídní učitel, za panem Doškem a řekl mu: „*Mařenka se dobře učí, měl byste ji dát na studie do Prahy.*“

³⁰ Tak Marie udělala přijímací zkoušky na dívčí reálné gymnázium s latinou a francouzštinou na tzv. Minervu.

2.2 Studium na Minervě

Na konci 19. století měly ženy možnost konečně studovat na univerzitách, ale ukázalo se, že jejich příprava ze středních škol není dostatečná pro vysokoškolské studium. Skutečnost, že nebyla v dostatečné míře vyřešena otázka středoškolského dívčího studia, se tedy v plné míře projevila až po zpřístupnění univerzit ženám.³¹

Odpovědí na tuto otázku, jak docílit kvalitního středoškolského vzdělání, bylo umožnit dívkám přístup na chlapecké střední školy nebo zakládání dívčích středních škol prostým napodobením osnov chlapeckých gymnázií. Tento způsob razilo první dívčí gymnázium Minerva.³² O jeho vznik se postarala spisovatelka Eliška Krásnohorská, která založila Spolek pro ženské studium Minerva roku 1890.³³ Jednalo se o první dívčí školu tohoto druhu na území tehdejšího Rakouska – Uherska. Oficiálním zřizovatelem byla Minerva, spolek pro ženská studia. Výuka probíhala ve dvou místnostech ve Vojtěšské ulici v Praze.³⁴

Škola se potom ještě několikrát stěhovala. Dnes sídlí v Michli pod názvem Gymnázium Elišky Krásnohorské. Na Minervě studovala dobrá přítelkyně Krakešové Alice Masaryková i další významné osobnosti jako spisovatelky M. Jesenská a J. Loukotová.

Marii učení šlo a po dosažení středoškolského vzdělání na Minervě se chtěla dál věnovat studiu. Jak sama říká: „*Měla jsem ve všem volnou ruku, nikdo mě nenutil, ale já jsem chtěla studovat, moc mne zajímala psychologie.*“³⁵

³⁰ KRÁLÍK, J. *Lázně Toušeň – 100 let nové školy*, s. 175.

³¹ Srov. KÁDNER, O. *Vývoj a dnešní soustava školství*, díl I., s. 435.

³² Srov. Archiv hl. m. Prahy, Výroční zpráva Soukromého dívčího gymnázia spolku Minerva, 1910, podle Zuzana Drahotušská: *Dívčí středoškolské vzdělávání v Českých zemích na přelomu 19. a 20. století*.

³³ Srov. SKOVAJSA, M. *Občanský sektor*, s. 52.

³⁴ Srov. [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/tiskove_zpravy/prvni_divci_gymnazium_minerva_oslavilo.html>.

³⁵ KRÁLÍK, J. *Lázně Toušeň-100 let nové školy*, s. 175.

2.3 Studia a počátky profesionalizace sociální práce

Marie Krakešová vystudovala několik oborů. Vysněná psychologie mezi nimi ale nebyla, protože po smrti profesora Čády nebyla jeho katedra v Praze obsazena. Rozhodla se proto pro studium antropologie a vedle ní i přírodní filosofie a zoologie na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlově v Praze a k tomu i tzv. sociální školu.³⁶ Mladá Marie Došková v letech 1920–1922 získala díky Dr. Alici Masarykové stipendium na prestižní americké univerzitě Vassar College³⁷, kde studovala sociologii. Po návratu z USA v roce 1923 získává doktorát z přírodních věd u profesora Matějky.

Právě v této době se začíná formovat přátelství Marie Doškové a Alice Masarykové, se kterou později spolupracovala. V období, kdy Marie začíná studovat v zahraničí, vzrůstá potřeba profesionálních sociálních pracovníků s odborným vzděláním. Počátečním pokusem, jak vyškolit sociální pracovnice, byl desetitýdenní kurz pořádaný roku 1917 Českou zemskou komisí pro péči o mládež.³⁸ Také Marie se začíná v této době realizovat ve sféře sociální práce. Jejím prvním počinem bylo to, že začala přednášet případovou práci na Ženské vyšší škole pro sociální péči. Studium na této škole bylo jednoleté a návrh na jeho vznik podala Alice Masaryková. Tato škola se roce 1919 přejmenovala na Vyšší školu sociální péče v Praze a výuka se rozšířila na dvouleté pomaturitní studium.³⁹

Pro Marii Krakešovou a její spoluabsolventky nebyly počátky profesionální sociální práce vůbec jednoduché. Veřejnost nevěděla, co by mělo být náplní jejich práce, často je zaměňovala s ošetrovatelkami a pěstounkami. Ony se setkávaly s neochotou odborné i laické společnosti přijmout model sociální práce jako samostatný obor, neboť v našich podmínkách měla stále silné kořeny tradice dobročinnosti. S vědomím faktu, že vše nové mohou prosadit jen lidé pevně organizovaní, založily pracovní skupinu, která je nejen sdružovala, ale také jim poskytovala prostor k diskuzím o nových metodách práce, o poznatcích i zkušenostech z terénu.⁴⁰ Proto absolventky

³⁶ Srov. KRÁLÍK, J. *Lázně Toušeň-100 let nové škol*, s. 176.

³⁷ Vassar College byla prestižní americká dívčí škola poblíž New Yorku. Byla založena roku 1861. Od roku 1969 poskytuje vzdělání pro obě pohlaví.

³⁸ Srov. SOTONIAKOVÁ, Eva. *Teorie a metody sociální práce*, s. 14.

³⁹ Srov. BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československa*, s. 37.

⁴⁰ Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce let 1918–1948*, s. 78.

založily v roce 1921 Organizaci absolventek Vyšší školy sociální péče. Tento profesní spolek měl být partnerem pro jednání se státem.

Dalším výrazným krokem bylo, že si sociální pracovníce stanovily tři podmínky, které podmiňují kvalitní výkon sociální práce. Byly jimi:

1. profilování sociální péče jako samostatného pracovního oboru,
2. vybudování systému samostatného sociálního školství, které by bylo součástí systému vysokých škol a zabezpečováno státem,
3. hodnocení sociální práce jako odborného výkonu.⁴¹

2.4 Judr. Josef Krakeš

V roce 1924 se Marie Došková vdává za JUDr. Josefa Krakeše (1896–1969). Jejich vztah by se dal popsat jako láskyplný a příkladný. Dr. Krakeš byl sekčním šéfem na ministerstvu sociální péče, a proto s ním Marie mohla po celý společný život spolupracovat a svou práci s ním i aktivně konzultovat. Krakeš se sám také zajímal o řešení sociálních otázek, byl vedoucím pracovníkem ministerstva sociální péče a je možné ho považovat za jednoho z prvních autorů v oblasti péče o utečence v Československu. V roce 1928 vydává v rámci organizace Mezinárodní péče o vystěhovalce v Československu zprávu o zkušenostech s individuální péčí o vystěhovalce.⁴²

Manželé Krakešovi můžeme považovat díky jejich celoživotní práci za průkopníky v oblasti sociální péče.

2.4.1 Rodinný život

Marie Krakešová společně s manželem vychovala dva syny. Pavla (1925–2011) a Víta (1929–2011). Starší Pavel emigroval do USA v červnu 1948. Tam založil rodinu s Glorií Boom a měli spolu dceru Maureen. Mladší Vít zůstal v Československu, kde s problémy vystudoval právo.⁴³ Vítovy politické problémy byly způsobené tím, že v roce 1948 odvezl doktorku Alici Masarykovou na pražské letiště, odkud odletěla do

⁴¹ Srov. SOTONIAKOVÁ, E. *Teorie a metody sociální práce*, s. 14.

⁴² Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 37.

⁴³ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *tamtéž*, s. 38.

exilu v USA. Tam v roce 1966 umírá.⁴⁴ V dalších dnech po tomto činu byl Vít Krakeš vyloučen ze studia práv a odveden k pomocnému technickému praporu. Vít si následně v Praze založil rodinu, narodila se mu dcera Markéta.⁴⁵

Manželé Krakešovi se v posledních srpnových dnech roku 1939 se vrátily ze Spojených států amerických zpět do Evropy. Kromě rodinného zázemí je nazpět táhlo také vlastenectví, které vůči Československu pociťovali. Po skočení 2. světové války, kdy se Marie Krakešová v ústraní věnovala praktické sociální práci a výzkumu, mohla začít vyučovat na Vysoké škole politické a sociální se samostatnou Sociální fakultou v Praze. Tato její činnost ale neměla dlouhého trvání, vyučovala od roku 1948 do roku 1949. Pak musela odejít kvůli jako novému společensko – politickému uspořádání. uspořádání. Pro manžele Krakešovi tímto nastaly těžké roky. Byli z důvodů politické nepřijatelnosti odstaveni a byla jim zakázána veřejná činnost a působení. Důvody byly styk s Alicí Masarykovou, studium Krakešové v USA, styk s jejími americkými spolužačkami a podobně. Králík popisuje, že se museli vystěhovat z Prahy. V rodinné vile postavené roku 1929 jim bylo na základě výměru Ústředního národního výboru zrušeno užívací právo k ní a byla přidělena tehdejšími vysokým funkcionářům. Vystěhovat se z vily museli během 24 hodin, a to do Svaté Kateřiny.⁴⁶

Síla osobnosti Dr. Krakešové se ukázala i v této těžké situaci, kdy se vzepřela politickému systému a rozhodla se, že pokud se má vystěhovat, tak do Toušně, do domu po svých rodičích. Ale ani tam útrapy manželů Krakešových neskončily, do tohoto domu jim politický režim z důvodu nadrozměrnosti nastěhoval podnájemníka. Manželům se po dlouhých útrapách podařilo tohoto nezvaného nájemníka zbavit.⁴⁷

Toto těžké životní období a zákazy činnosti nedonutily Krakešovou se vzdát a nepracovat. Brázdil uvádí, že spolupracovala s protialkoholickým oddělením psychiatrické kliniky „U Apolináře“ v Praze.⁴⁸ Věnovala se tady nejen praktické činnosti ve skupinách a na seminářích, ale i své celoživotní prioritě v oblasti sociální práce, kterou byl výzkum.

⁴⁴ Srov. LOVČÍ, R. *Alice Masaryková. Život ve stínu slavného otce*, s. 485.

⁴⁵ Srov. BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 38.

⁴⁶ Srov. KRÁLÍK, J. *Soukromá e-mailová komunikace*. S laskavým svolením pana Králíka, získané informace umožněné publikovat, 2012. in: BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R., *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 40.

⁴⁷ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R., *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 40–41.

⁴⁸ Srov. BRÁZDIL, K. *Téměř před pětatřiceti lety*, s. 276–278.

2.5 Uvolnění v 60. letech

Druhá polovina šedesátých let se nesla v duchu obnovy sociální práce. Cesta uvolnění pro její opětovný rozvoj byla daná uvolněním politické situace v Československu už začátkem tohoto desetiletí. Vyvrcholením politického uvolnění bylo Pražské jaro roku 1968.⁴⁹

Tehdy také vycházejí první učebnice o sociálním zabezpečení, také se jedná o obnově sociální práce jako vědního oboru. V této věci se angažují především absolventky dřívější Vysoké školy sociální práce. V roce 1969 vznikla Společnost sociálních pracovníků. Tato organizace se v roce 1973 změnila v sekci sociálních pracovníků a byla součástí České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Po tomto krátkém období nastoupilo období normalizace, ve kterém už nebyl tak velký prostor pro rozvoj sociální práce.⁵⁰

Od 70. let opět začínal vzrůstat zájem o povolání sociálního pracovníka na všech úrovních řízení sociální péče. Vyžádaly si to nejen narůstající problémy v některých oblastech společenského života, ale i rozvoj společenských věd jako psychologie a sociologie. Tyto obory vedly k novému pohledu na sociální problém, který vyplývá z celkového pojetí člověka a jeho prostředí.⁵¹

Pro Marii Krakešovou bylo toto období velkým zadostiučiněním. V odborných kruzích se dobře vědělo, jak významně a průkopnický se o důležitý moderní obor zasloužila. Jakmile se ukázalo, že ideologické předpoklady zániku sociální práce byly mylné, její dílo si začali přivlastňovat jiní. Když ji v době Pražského jara 1968 vyhledaly její bývalé studentky, užasly, kolik zkušeností a vědomostí – včetně historického přehledu vývoje sociální práce v USA a Velké Británii ještě nezapsala.⁵²

Díky těmto svým studentkám, mezi které patří např. Vlasta Brabcová, Věra Novotná, Helena Šálková aj. je Marie rehabilitována a znovu se vrací ke své práci.

⁴⁹ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 43.

⁵⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol., *Základy sociální práce*, s. 144–145.

⁵¹ Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s.120.

⁵² Srov.[on–line]. [cit. 5. 1. 2017] Dostupné z [www< http://www.laznetousen.cz/storage/Florian_9-10_2014.pdf>](http://www.laznetousen.cz/storage/Florian_9-10_2014.pdf).

V roce 1973 vydává svoji dvojdílnou monografii *Výchovná sociální terapie*. V této době působí i jako konzultantka Ministerstva práce a sociálních věcí v Praze.⁵³

Marie Krakešová byla činná až do konce svého života. Umírá 22. února 1979 v pražské nemocnici. Svého manžela přežívá o celých deset let. Pochována byla v Toušni 27. února 1979. Její ostatky, stejně jako ostatky manžela Josefa Krakeše, byly na jaře 2012 převezeny na hřbitov v Praze 6, u Sv. Matěje, kde jsou uloženy společně s ostatky jejich syna Víta.⁵⁴

Život Marie Krakešové rozhodně nikdy nebyl jednoduchý. Je také důležité zmínit, že to byla velice vzdělaná a kultivovaná dáma, která nebyla znala jen v oborech sociologie, antropologie a sociální práce, ale byla i technický a praktický typ. Pražskou rodinnou vilu navrhla pro architekta sama, přičemž v ní zohlednila nejen svůj vkus, ale i praktičnost a zkušenost přenesenou z USA (například výtah na potraviny zabudovaný v domě z přízemí do poschodí, systém na odpadky apod.).⁵⁵

Zřejmě nelehké životní zkušenosti v Marii utužily charakter a duševní sílu, díky které dokázala překonat vše, co jí život přichystal. Nenechala se zlomit změnou společenského klimatu a nadále pracovala a psala. S veškerými překážkami se vyrovnala se ctí a důstojností sobě vlastní.

Právě zřejmě díky oněm politickým změnám u nás se o Marii Krakešové píše jen jako o průkopnici teorie sociální praxe v eskoslovensku, a ne jako o průkopnici této práce ve světě.

3 Osobnosti, jež ovlivnily dílo Marie Krakešové

Marii Krakešovou v její práci ovlivnilo mnoho významných zahraničních osobností sociální práce. V následujících kapitolách představím ty, které Marii inspirovaly nejvíce a stručně popíši jejich vlastní práci, a to, jak ovlivnily její činnost, vývoj práce a jaký postoj k nim zaujala.

⁵³ Srov. KRÁLÍK, J. 1986. *Toušeň, průvodce místem, lázněmi okolím*, s. 174-175.

⁵⁴ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopnička teorie sociálnem práce Československu*, s. 43.

⁵⁵ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *tamtéž*, s. 43.

3.1 Počátky činnosti Krakešové v kontextu doby

Marie Krakešová celý život pracovala na rozvoji případové sociální práce v Československu. S tou se seznámila na svém studijním pobytu v USA, kde byla tato práce daleko rozvinutější. Historické počátky sociální práce vycházejí z činností filantropických a charitativních organizací a zanícených jedinců minulého století.⁵⁶

Práce Krakešové byla inspirována a ovlivněna mnoha jejími předchůdkyněmi. Mluví – li Krakešová o zahraničních odbornících případové sociální práce, jsou jimi zejména Richmondová, Pearlmanova a Hollisová.⁵⁷ Mezi dalšími pak vyniká Octavia Hillová, se kterou Krakešová porovnává svou teorii. Práci Marie Krakešové ovlivnily také jiné obory, a to hlavně psychologie, sociologie a pedagogika. Jak Krakešová říká: „*Sociální pracovník je praktický odborník, který má dospělému klientu pomoci svým vedením řešit jeho problém na úrovni poznatků dnešní psychologie, sociologie a psychiatrie a na úrovni vědomostí ze zdravotních a četných jiných přílehlých oborů.*“⁵⁸

58

3.2 Vliv Marry Richmondové

Marry Richmondová svou prací ovlivnila mnoho sociálních pracovníků a pracovníků. Ovlivnila i celé pole sociální práce. Marie Krakešová byla ve velké míře na začátku své práce ovlivněna právě Marry Richmondovou a její diagnostickou školou.

Krakešová vychází ve své charakteristice sociální práce individuální právě z práce M. Richmondové, která v individuální sociální práci usiluje o to, aby se podle individuálních poměrů rozvinula osobnost člověka tak, že je opět schopen najít soulad mezi svým životem a prostředím, v němž se ocitl.⁵⁹

Krakešová – Došková konstatuje, že M. Richmondová přinesla zásadní změnu ve výkonu sociální práce. Tato autorka je označována za zakladatelku tzv. diagnostické školy v sociální práci. Od jejího díla jsou také odvozovány počátky profesionalizace

⁵⁶ Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 29.

⁵⁷ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 117.

⁵⁸ KRAKEŠOVÁ, M. *Výchovná sociální terapie I. díl*, s. 143.

⁵⁹ Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 18.

sociální práce a první teoretický rámec metod sociální práce. Díky němu se z jejich praktických zkušeností staly přenositelné návody pro praxi dalších sociálních pracovníků, kteří díky tomu již nemuseli postupovat metodou pokus – omyl.⁶⁰

Později se Krakešová z vlivu M. Richmondové osvobodila. O jejím díle soudila, že přineslo veliký pokrok v názoru i definici sociálního případu proti dřívějším dobám. Marry Richmondová stanovila předmětem vyšetřování člověka ve smyslu celé jeho osobnosti, jeho vztahu k okolí a vztahu okolí k němu. Soustředila se i na jeho závislosti na okolí a na sociální zařízení, které by mohly vést k pasivitě při řešení vlastních problémů.⁶¹ Marry Richmond definuje sociální práci jako vychovatelskou práci s cílem rozvíjet osobnost po všech stránkách, každému na míru dle jeho schopností a vztahu k sociálnímu prostředí.⁶²

3.3 Ovlivnění Helen Harris Perlmanovou

Ve 20. a 30. letech ovlivňuje sociální práci Freudova, Adlerova a Mayerova psychologie, později teorie Rankova, Sullivanova a Horneyové.⁶³ Taktéž, Perlmanová se hlásí k psychiatricky a psychoanalyticky orientované sociální terapii.

Funkcionální přístup Perlmanové, neboli sociální proces řešící problémy, je také nazýván „*na úkol zaměřená sociální práce*“. Diagnóza musí být zaměřena jak na objasnění příčin problému, tak na volbu postupů řešení, kterými je sociální terapie deformovaných vnitřních vztahů a vnějších projevů v chování klienta.⁶⁴ Zdrojem kritiky jejího funkcionálního přístupu bylo, že předpokládala poměrně vysokou sociální inteligenci klientů. Proto má tím pádem funkcionální přístup poměrně úzké pole působnosti, jelikož je omezen jen na určité typy klientů.⁶⁵

Výhodou přístupu Marie Krakešové je to, že se nezaměřuje jen na prominentní a bohaté klienty ze střední třídy, kteří dobrovolně přicházejí podstoupit terapii a zaplatí

⁶⁰ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 30.

⁶¹ Srov. KRAKEŠOVÁ – DOŠKOVÁ, M. *Psychogenese sociálních případů*, s. 12–13.

⁶² Srov. SOTONIAKOVÁ, E., *Teorie a metody sociální práce*, s. 9.

⁶³ Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 31.

⁶⁴ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 38.

⁶⁵ Srov. *tamtéž*, s. 39.

za ni. Pracuje s klienty nemajetnými, neochotnými spolupracovat, s nižší inteligencí a často bez základních sociálních dovedností.⁶⁶

Krakešová v tzv. sociální terapii určitým způsobem předběhla Perlmanovou, když říkala, že se sociální terapie řídí plánem pomoci. To vzpomenuté předběhnutí je myšleno tak, že nastolila vlastní směr funkční školy. Zavedla sociálně výchovnou terapii už koncem 40. let. Bohužel kvůli společensko – politickým poměrům u nás nemohla svoji práci s názvem „*Sociálně výchovná terapie*“ publikovat dříve než v roce 1973.⁶⁷

3.4 Ovlivnění Florenc Holisovou

Florenc Hollisová byla vysokoškolská učitelka na Škole sociální práce kolumbijské univerzity v New Yorku. Vypracovala sociální diagnosu a teorii psychosociální terapie na základě Freudově psychoanalytické teorie.

O její teorii píše Krakešová jako o první, která klasifikovala metodické prostředky v prováděné v psychosociální terapii. Její klasifikace podala dobrý základ pro srovnání. Je založena psychoanalyticky, naproti tomu československý sociální pracovník působí více terapeuticko – výchovně. Hollisová má oproti Krakešové má psychoanalytický přístup. Považuje nejen vědomí, nýbrž také podvědomí, za hlavní pole působnosti, kde je možno klienta psychoanalyticky ovlivnit. Odtud působí na klientovo podvědomí otázkami, které mu mají připomenout zapomenuté události a jejich souvislosti.

Americká pracovnice působí i na klientovo vědomí (ego a superego). Oproti tomu československý pracovník v svém působení volí přímočarou cestu a užívá vedle psychologických prostředků především výchovy a výchovných příležitostí. Poskytuje klientovi nové zkušenosti a poznatky a používá jich k terapii a převýchově klientových pokřivených vztahů a názorů. V porovnání se sociální psychoanalytickou terapií je výchovná sociální terapie, která je zároveň sociální převýchovou, použitelná u klientů z různých prostředí s rozmanitě narušenými vztahy a postoji.⁶⁸

⁶⁶ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 124.

⁶⁷ Srov. BRNULA, P. *SOCIÁLNÍ PRÁCE Dejiny, teorie a metody*, s. 121.

⁶⁸ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 135–140.

3.5 Ovlivnění Octavií Hillovou

Podle manželů Krakešových se první definování případové sociální práce objevuje v období druhé poloviny 19. století. To přinesla Octavia Hillová v roce 1869 a představila definici v Londýnské společnosti sociálních věd.⁶⁹ V této definici uvedla, že je důležitější poznat člověka než vědět, jak se chová. Znamená to jít hluboko pod povrch a hledat naději na zlepšení. Důležitý aspekt v definici je tedy celistvý pohled na člověka, důležité je hledat problém v celém klientově okolí, v rodině, ve výchově, osobnostním nastavení.⁷⁰

Krakešová říká: „*Jí se podařilo přesvědčivě ukázat, že podrobným vyšetřováním u klienta a jeho rodiny nemá být zjišťováno, zda jeho hospodářský stav vyžaduje hmotného zákroku z obecních prostředků, nýbrž že hlavním úkolem jest poznati vnitřní vztahy a nedostatky člověka, který není sto se sám uživiti.*“⁷¹

Octavia Hillová při své práci mezi chudými zjistila, že odstranění chudoby a špatného bydlení závisí na rozvoji komunity, a že práce s komunitou a se skupinou umožní řadě nenarušených lidí vést život bez individuální pomoci. Věnovala se proto intenzivně řešení bytové problematiky současně se zřizováním dílen, klubů a hřišť. Ovlivňovala představené obce, mecenáše a občany, kteří chtěli pomáhat v tomto směru, zdůrazňovala, že to, co chudí potřebují, není almužna, ale přítel.⁷²

3.6 Ovlivnění jinými směry

Sociální práce, jako obor orientovaný na řešení lidských problémů, hraničí s řadou akademických i praktických disciplín, které se zabývají životem člověka.

To, co ji od těchto oborů odlišuje, spočívá v důrazu na sociální fungování klienta. Pro sociální práci představují nejvýznamnější oporu sociologie, psychologie, pedagogika a právní vědy. Sociální práce mezi nimi zaujímá samostatné postavení, a to přesto, že

⁶⁹ Srov. BRNULA, P. KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R., *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 45.

⁷⁰ Srov. BRNULA, P. *SOCIÁLNÁ PRÁCA Dejiny, teorie a metody*, s. 58.

⁷¹ KRAKEŠOVÁ, M. *Sociální případ*, s. 101.

⁷² Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 29.

s řadou z nich sdílí některé poznatky a postupy. To, co ji od těchto oborů odlišuje, spočívá v důrazu na sociální fungování klienta.

Přestože se v sociální práci běžně setkáváme s využitím teorií vzešlých z těchto oborů, její originalita spočívá ve zvláštním způsobu užití – v adaptaci teoretických modelů pro řešení problémů klientů.

Sociální práce se tedy vyznačuje schopností integrovat, využívat a modifikovat různorodé poznatky ve snaze pomáhat lidem při podpoře, případně při obnově jejich sociálního fungování.⁷³

3.6.1 Vliv společenských věd a vědeckých teorií

Od počátku 20. století je sociální práce ovlivňována poznatky soudobé sociologie a psychologie. Pod vlivem sociologie se rozvíjí případová sociální práce, která řeší individuální životní situaci člověka. Poznatky z psychologie a dalších psychologických i pedagogických vědních oborů ovlivnily teoretiky sociální práce a pronikaly i do její praxe.

Prameny vznikající teorie sociální práce lze rozdělit do tří základních oblastí:

1. společenské teorie, filosofie, právní normy a ekonomické práce,
2. sociologické, psychologické a pedagogické teorie,
3. medicíny, především sociálního lékařství.⁷⁴

Od třicátých let tohoto století měla vedle psychologie velký vliv na sociální případovou práci psychiatrie. Počátky vlivu psychiatrie se datují do období první světové války, kdy byl k potřebným v důsledku různých duševních a nervových poruch zván psychiatr. Potřeba psychiatrů byla i při práci s dětskými klienty. Proto psychiatrie nabývala stále většího významu pro případovou sociální práci.⁷⁵

Psychologie Freudova, Adlerova a Mayerova začala po roce 1920 ovlivňovat sociální práci a brzy po nich tuto oblast ovládla i teorie Rankova. Ze všech těchto dynamických psychologií se výrazně prosadila psychoanalýza a proud Freudových myšlenek.⁷⁶ O psychoanalytické orientaci v sociální práci s jednotlivci se dá říct, že se stala téměř oficiálním směrem v teorii tohoto oboru. Psychoanalýza byla přednášena na

⁷³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 192–193.

⁷⁴ Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce let 1918-1948*, s. 58.

⁷⁵ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Psychogenese sociálních případů*, s. 19–20.

⁷⁶ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 34–35.

všech předních vysokých sociálních školách a pronikala do mnoha oblastí. Podle této teorie se změnila i konkrétní práce v jednotlivých sociálních organizacích.⁷⁷

Marie Krakešová byla tvůrkyní a představitelkou originálně koncipované psychologicko – výchovné sociální terapie. Krakešová považovala za cíl sociální práce psychologicko – výchovnou rekonstrukci osobního života dospělého jedince. Jde tak daleko, že říká, že sociální pracovník připomíná spíše učitele a vychovatele než psychoterapeuta.⁷⁸

3.6.2 Freudismus

Výrazným milníkem v rozvoji sociální práce byl vstup takzvaného freudismu nebo odkazu psychoanalýzy na evropskou i americkou odbornou scénu ve dvacátých letech 20. století.

Podle této Freudovy teorie veškeré problémy v přítomnosti člověka mají svůj zrod v dávné minulosti, a to zpravidla v nesprávném přístupu rodičů, potlačované sexualitě a v jiných traumatech. Přínos freudismu pro sociální práci je hlavně ve vědeckém zpracování metod práce s klientem, v propracování způsobu vedení rozhovoru, aktivního naslouchání a v objevení klientova dětství.⁷⁹ Také se jednalo o první směr, který podnítil sociální práci ke hledání a tvorbě ucelených teorií o člověku a o práci s ním.

Metoda psychoanalýzy vycházela zásadně z empirie, tedy z přímého pozorování a zkoumání, nikoli ze spekulace. Psychoanalýza se stala obrovsky významným myšlenkovým systémem. Uvádí se, že vše, co po ní následuje na ni buď navazuje, nebo se s ní kriticky vyrovnává.⁸⁰

Krakešová ocenila teoretický význam psychoanalýzy a nechala se jí inspirovat. Pro své klienty však psychoanalytickou terapii považovala za nepoužitelnou s námitkou, že někteří lidé vyžadují jiný přístup. Práce Krakešové se od psychoanalýzy liší v tom, že osudovou zkušenost nehledá pouze v klientově raném dětství, ale v průběhu celého jeho vývoje. Sociální diagnosu opírá o teorii, že sociální problém u řady klientů pramení z narušených vnitřních a vnějších vztahů a postojů klienta k jeho nejbližšímu okolí.⁸¹

⁷⁷ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Výchovná sociální terapie I. díl*, s. 35.

⁷⁸ Srov. *tamtéž*, s. 35.

⁷⁹ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce I.*, s. 37.

⁸⁰ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 12.

⁸¹ NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 69.

4 Po stopách díla Marie Krakešové

Výše jsem popsala život Marie Krakešové a to, co ovlivnilo její práci. Provedla jsem srovnání její osoby s dalšími světovými sociálními pracovníci, jimiž byla ovlivněna a uvedla jsem to, co působilo na vyhraněnost její osobnosti. V této další kapitole představím její literární díla. Stručně popíši toto dílo v kontextu doby, metody a koncepce její práce, které jsou v její knize uvedeny.

Marie Krakešová byla tvůrkyní a představitelkou originálně koncipované psychologicko – výchovné sociální terapie a jednou z nejvýraznějších osobností české sociální práce. V československém prostoru nebyly žádné odborné knihy z oboru sociální práce, čerpal se jen ze zahraniční literatury. To ovšem přežala Marie svým dílem. Po první světové válce sbírala mnoho kazuistik a z nich odvozovala své psychologicko – výchovné závěry. Podstatné bylo že veškerá její díla a závěry byly podloženy praxí a v praxi opětovně ověřovány. Nebyla tedy jen teoretičkou, ale i praktičkou.

4.1 Sociální případ

Česká sociální práce čerpala kromě zahraničních zdrojů také hlavně z teoretických prací našich sociologů, psychologů a pedagogů publikovaných ve třicátých letech minulého století. V případě tohoto oboru je prolínání s jinými obory nezbytné. Většina autorů souběžně přednášela i na školách sociální práce a vybavovala budoucí pracovníky takovými znalostmi svého oboru, které byly zapotřebí při posuzování, hodnocení i komplexním řešení sociální problematiky klientů – jednotlivců, skupin či obyvatel územních celků, kde se dá pracovat s komunitou.⁸²

V československých podmínkách skutečnou teorii sociální práce začala rozpracovávat až Marie Krakešová ve spolupráci se svým manželem Josefem, zatímco v zahraničí v oblasti teorie sociální práce působilo mnoho teoretiků a teoretiček (po nejvíce žen). Manželé Krakešovi pracovali hlavně s publikacemi Jane Addamsové, Octavie Hillové, Marry Richmondové, z německého prostředí využívali díla Alice Salomonové. Jak bylo řečeno, v českém prostoru neexistovala žádná odborná díla

⁸² Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce let 1918–1948*, s. 42–44.

v oblasti sociální práce, ze kterých by se dalo vycházet. V počátcích své publikační činnosti proto Krakešová vycházela nejvíce z díla Marry Richmondové.

Domácí sociální práce nebyla připravena na práci s novými sociálními problémy, které přinesly dvacáté roky 20. století. Stejně tak nebylo úplně běžné přebírání zahraničních teorií, nejvíce z USA. Na tento fakt upozorňuje samotná Krakešová v roce 1934⁸³, v němž říká rámcí textu popisujícím budování prvorepublikové sociální práce. Tady říká, že geneze sociálních klientů se liší v různých krajinách, protože je závislá na mnohých faktorech, především na hospodářských a kulturních.⁸⁴ Bylo tedy třeba metody práce přenesené ze zahraničí přizpůsobit a upravit na československé podmínky.

4.2 Počátky případové práce

V Československu se nejvíce rozvíjela práce s jednotlivcem jako sociálním případem, a to způsobilo větší rozvoj případové sociální práce oproti práci v komunitách. Počátky případové práce u nás spadají do roku 1920. V roce 1919 pozvala Alice Masaryková několik amerických sociálních pracovníků. Z této návštěvy, respektive uskutečněného výzkumu, vzešla šestisvazková zpráva publikovaná v roce 1920. Během jejich návštěvy docházelo mezi českými a americkými pracovníky k výměně obohacujících zkušeností.

Ze zprávy bylo zřejmé, že sociální práce v ČSR byla nesystematická a roztržitá. Uvádělo se v ní, že jelikož byl velký počet různých organizací, rozdrobovaly se podpůrné prostředky na četné malé částky. Rodiny pak braly podporu z několika různých pramenů, a přesto jim to nestačilo na pokrytí jejich potřeb. Tím přicházelo mnoho záchranné práce nazmar. Podpora poskytovaná malými spolky nebyla dobře promyšlena a jednotlivci ani rodiny se nemohly vymanit ze závislosti na pomoci.⁸⁵ Krakešová k tomu vyjádřila názor, že tato kritika je spíše psána z amerického hlediska, kde v té době kladly větší důraz na technický postup při vyšetřování případů a sestavování diagnózy. Posudek byl dokladem toho, jak zdejší organizace byly vzdáleny od individuální sociální práce.

⁸³ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Sociální případ*, s. 102–103.

⁸⁴ Srov. BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnom práce Československu*, s. 48.

⁸⁵ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Úvod do praxe na sociálních klinikách*, s. 104.

Po třinácti letech od návštěvy amerických kolegyně se dalo říci, že sociální individuální práce nezaujala ještě dostatečnou pozornost u tehdejších významných činitelů pověřených výkonem sociální péče a vedením sociální politiky. Pozornost tehdejších politiků se soustředila spíše na hromadné sociální jevy než na konkrétní sociální případy. Sociální pracovnice pověřené výkonem sociální práce se všemožně snažily o zlepšení pracovních metod a prohloubení své práce, nemohly se však prokázat výsledky úměrnými jejich snahám a usilovné práci. Překážek měly mnoho, ale největší byla jejich rozptýlenost a špatná organizovanost.⁸⁶

Snahu o zavedení a legitimizování případové práce u nás měl Československý Červený kříž již v roce 1923. Snažil se, aby individuální práce sociální zakotvila v místních spolcích, a aby jejich případová práce měla povahu trvalé péče o jednotlivé případy. Dále uspořádal v následujících letech několik kurzů pro své dobrovolné pracovníky, aby se seznámili s metodami individuální práce.

Dalším výrazným krokem bylo zavedení individuální sociální práce jako učební předmět i praktické cvičení na sociálních školách pod názvem „*konkrétní péče sociální*“. Sama Marie Krakešová přednášela případovou sociální práci od roku 1924 na Vyšší škole sociální péče v Praze. Krakešová věřila, že za těchto okolností se dá očekávat, že vývoj individuální sociální práce umožní v blízké budoucnosti použití nových poznatků, vyplývajících z práce na jednotlivých případech v různých oborech veřejné správy a sociální péče. Bylo jen nutné neustále dokazovat na konkrétních případech, že jedině odborná pomoc a soustavná péče prováděná orgány a pro tuto práci dobře připravenými sociálními pracovníky může trvale pomoci.⁸⁷

4.3 Publikace Sociální případ

V sociální práci se Marie Krakešová snažila hledat vlastní cestu v rámci případové sociální práce. Zaměřovala se hlavně na hledání původu a příčiny problémů a snažila se ke klientovi přistupovat komplexně. Právě z toho se vyvinula její vlastní metoda. Za výsledek zkoumání praxe můžeme považovat publikaci *Sociální případ* z roku 1934, na kterém se spoluautorsky podílel i její manžel Josef Krakeš.

⁸⁶ Srov. BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 48–50.

⁸⁷ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Úvod do praxe na sociálních klinikách*, s. 106.

Už v tomto období je v díle Marie Krakešové viditelný příklon k takzvané funkční škole, která tvrdí, že hlavní úlohou sociální práce je snaha o rozvoj vnitřního potencionálu. Vliv psychologií se ve třicátých letech v sociální práci silně projevuje a ovlivňuje i dílo Krakešové.

Toto dílo není jen strohým souhrnem teoretických výstupů, ale předkládá i vlastní formulovanou teorii. Tato teorie vznikla popsáním mnoha sociálních případů, forem a technik případové sociální práce realizované v domácím prostředí. Z uvedeného důvodu můžeme právem považovat tuto teorii případové sociální práce za první teoretický příspěvek do československé sociální práce.⁸⁸

4.3.1 Rozbor díla

Kniha je rozdělena do tří částí. V první části se manželé Krakešovi zaměřují na samotné definování sociálního případu. V druhé části se věnují případové sociální práci a ve třetí části popisují vývoj sociální práce u nás a dále v západních krajinách.

V první části se zaměřují na bližší definování sociálního případu v období první republiky. Uvádějí příklady z dvacátých let 20. století. Mnoho lidí se tehdy rozhodlo opustit svou vlast a odejít za lepším životem bez bídy a hladu do Ameriky. Tito lidé ale nedovedli posoudit své možnosti. Neuvědomovali si, že technický pokrok není vyvážen kulturním a osobním rozvojem. Mnoho rodin se rozešlo navždy, nejen fyzicky, ale i duševně.⁸⁹

Dalšími faktory problémů bylo rychlé tempo života, rozpad tradiční rodiny a nástup rychle se šířící industrializace. Pod tíhou této doby někteří lidé nezvládali nároky a stávaly se z nich sociální případy. Byli odkázáni na pomoc druhých. Marie Krakešová pojímá sociální případ celistvě. Vnímá člověka nejen jako strádajícího po stránce hmotné nouze, ale i po duševní a sociální stránce.⁹⁰

Důležité pro Krakešovi bylo zkoumat vnější překážky jako jsou například nemoci, invalidita, stáří, nezaměstnanost, smrt a jiné nepředvídatelné události. Zkoumat, jaké vnitřní síly člověk má k překonání těchto nepředvídatelných událostí. Někdy rodinné prostředí samo přispívá ke vzniku sociálního případu, kdežto jindy rodina převezme za

⁸⁸ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 50.

⁸⁹ Srov. KRAKEŠ, J., KRAKEŠOVÁ – DOŠKOVÁ, M. *Sociální případ*, s. 10.

⁹⁰ Srov. KRAKEŠ, J., KRAKEŠOVÁ – DOŠKOVÁ, M. *tamtéž*, s. 11.

problematického člena obrannou funkci v jeho osobních potížích a nedopustí, aby se z něj stal sociální případ.⁹¹ Krakešová si uvědomovala, že člověk tradičně žijící v rodinném kruhu je s ním tak úzce spojen jako s celkem, že téměř nelze oddělovat zkoumání jednotlivých sociálních případů od studia celé rodiny.⁹² Tady vidíme ukázkou vlivu Mary Richmondové, která vnímá člověka též jako součást rodiny a vztahů v ní. Samotné Krakešové záleželo spíše vždy na pochopení vnitřních vztahů, které určují sociální případ a na výchovném působení při řešení jednotlivých případů.

V druhé části knihy se manželé Krakešovi věnují tzv. individuální sociální práci a jejímu definování. Jsou zde popisovány mnohé případy. Případová sociální práce v podání manželů Krakešových se nese v duchu paternalistické hodnotové orientace. Paternalismus se vyznačuje přesvědčením nadřazené osoby, že ona sama ví, co je pro podřízenou osobu nejlepší.⁹³

Jedna z nejpodstatnějších myšlenek této kapitoly je ta, že pomoci řešit sociální případ není možné, pokud chybí víra v sebe a svou vlastní soběstačnost. Jak Krakešovi píší: „*Sociální případem se stává jedinec či rodina, která setkala se s nesnázeami přesahujícími její schopnosti vyrovnati se s vyskytnuvšími se překážkami. Je tudíž nutno sociální případ zkoumati ze dvou hledisek: Jaké a jak velké jsou překážky, které se v rodině vyskytly, a jak velký je nedostatek vlastní schopnosti svěřencovi, aby se z neštěstí dostal.*“⁹⁴

Krakešovi vždy chápou sociální případ v kontextu celého dosavadního života klienta. Příčin pro vznik problému může být mnoho, proto je důležité zkoumat jej komplexně a důsledně. Je důležité proniknout také do širší sociální sítě, v níž postižený žije, jako jsou rodina, přátelé, sousedé. První směr, na který má sociální pracovník zaměřit svoji činnost je přivedení člověka (sociálního případu) k tomu, aby sám dokázal rozlišit překážky, které mu do života zasáhly, resp. zasahovaly. Druhým směrem je práce na motivaci sociálního případu, aby se snažil tyto zjištěné překážky překonávat vlastním úsilím.⁹⁵ Jde tedy o kombinaci motivace za pomoci hmotné podpory a výchovného programu.

⁹¹ Srov. KRAKEŠ, J. KRAKEŠOVÁ–DOŠKOVÁ, M. *Sociální případ*, s. 12.

⁹² Srov. KRAKEŠ, J. KRAKEŠOVÁ–DOŠKOVÁ, M. *tamtéž*, s. 12.

⁹³ Srov. [online]. [cit. 1.3. 2017] Dostupné z [www < https://cs.wikipedia.org/wiki/Paternalismus >](https://cs.wikipedia.org/wiki/Paternalismus).

⁹⁴ KRAKEŠ, J. KRAKEŠOVÁ–DOŠKOVÁ, M. *Sociální případ*, s. 15

⁹⁵ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnom práce Československu*, s. 50.

Ve třetí části je popisován vývoj sociální práce případové v Československu a v západních krajinách. Krakešová hodnotí stav sociální práce ve 30. letech 20. století. Píše, že sociální pracovnice ještě neměla pověst odborníka, který se dokáže postarat o potřebné lidi. Dále se dočteme, že se obě stránky sociální práce nedají oddělit, vzájemně se prolínají a doplňují – konkrétní pomoc a výchovná sociální péče. Krakešová namítala že se nepreferuje konkrétní pomoc.⁹⁶

4.4. Psychogenese sociálních případů o vzniku sociální úchylnosti

Po 2. světové válce Marie vyučuje na Vysoké škole politické a sociální se samostatnou fakultou v Praze. V té době, v roce 1946, vydává svou knihu *Psychogenese sociálních případů o vzniku sociální úchylnosti*. V tomto díle jsou nastíněny počátky vzniku sociálních případů. Sestavena byla podle různých pramenů a případy byly ověřovány během posledních let Mariina působení na Masarykově škole zdravotní a sociální péče za spolupráce jejího manžela. Základem této knihy je také dlouhodobý výzkum sociálních případů uskutečněný samotnou Dr. Krakešovou a studentkami Vyšší školy sociální péče v Praze, později přejmenované na již zmiňovanou Masarykovu školu zdravotní a sociální v Praze.

Na tento očekávaný titul ihned reagoval časopis „*Sociální pracovnice*“ a monografii definoval jako jedinou vědeckou knihu české literatury, která obrací svou pozornost k problémům vyskytujícím se u zrodu sociálního selhání jedinců. Už v prvních dnech svého života se kniha těšila velké pozornosti pro své odborné a poutavé zpracování. Kniha obratem zaujala přední místo v seznamu nezbytné odborné literatury pro každou sociální pracovnici.⁹⁷

4.4.1 Rozbor díla

Jde o velmi obsáhlé dílo čítající více než tři sta stran a je rozděleno do sedmi kapitol. První kapitola je úvodem k tématu případové sociální práce. Druhá až čtvrtá kapitola

⁹⁶ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 81.

⁹⁷ Srov. *tamtéž*, s. 99.

s názvy Základní lidské touhy a potřeby, Sociální vývoj dítěte a vadný vliv matky, Kořeny sociálního vykojení je věnovaná psychologickým teoriím o lidských potřebách, vývojové psychologii a vlivu sociálního prostředí na člověka. Pátá a šestá kapitola s názvy Zhoubné sociální zkušenosti z dětství a dospívání a Zdroje zhoubných zkušeností prezentuje zkušenosti sociálních případů získaných prostřednictvím realizovaného výzkumu. Poslední sedmá kapitola nazvaná Dva základní typy sociálních případů ustanovuje na základě výzkumu základní typy sociálních případů.

Definování sociálního případu a případové sociální práce se u Krakešové od původní publikace z roku 1934 posunulo. Předmětem sociální práce je podle ní konkrétní sociální případ. Tím je přitom člověk, který není schopný vlastními silami překonávat životní překážky a problémy. Definice vyjadřuje, že sociální případ nedovede překonávat nesnáze pro nedostatek vnitřních schopností.⁹⁸ To pro Krakešovou znamená potřebu zkoumat jeho psychický stav, zda nejde o psychickou úchylku. Svoji teorii postavila na vývojových a sociálních aspektech.

Za zajímavé se dá považovat zjištění, které říká, že chudoba sama nepůsobí sociálně úchylně, ale připravuje pro ni půdu. Takže už v první polovině 20. století nebyla chudoba vnímána jako zdroj toho, že se člověk stane sociálním případem.

Celý výzkum, který Marie Krakešová realizovala, vedl k definování dvou základních typů sociálních případů.⁹⁹

První typ je utlačený a tento se poddává útlaku v dětství. Dítě je nuceno např. ošetřovat své sourozence, jiné musí pracovat, aby přispělo k rodinnému rozpočtu nebo ho zasáhne smrt rodičů a je nuceno žít u pěstounů či v ústavní péči. Nejčastější příčinou útisku je nesprávný citový poměr matky k dítěti zapříčiněný jejími osobními problémy. Dítě na tyto situace reaguje tím, že se nechá utlačit, trpí silným pocitem méněcennosti, zahořklosti, povolnosti, osamělosti a studem. Má touhu opustit nešťastný domov a je závislé na jiných osobách.¹⁰⁰

Druhý typ je neukázněný, vyrůstá v podobných podmínkách, jen reaguje odlišně. Toto dítě se snaží za každou cenu uniknout z tíživé životní situace. Vyhledává jiné vzory mimo domov. Podléhá vlivu špatných kamarádů a bere si je za vzor, protože

⁹⁸ Srov. KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Psychogenese sociálních případů o vzniku sociální úchylnosti*. s. 9.

⁹⁹ Srov. KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Tamtéž*, s. 12.

¹⁰⁰ Srov. KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Tamtéž*, s. 16.

žádné vhodnější a lepší nemá nebo ani nezná. Neukázněný typ se vyznačuje tím, že má touhu po požitcích, je společenský, mravně otupělý, cynický.¹⁰¹

Oba typy sociálních případů nemusí vzejít jen z chudého prostředí, ale ani z dobře situované rodiny. Příčina je zde v nepřiměřené lásce a péči nebo nedostatečné či nesprávné výchově např. vytížení rodiče, kteří pro jiné zájmy nemající čas na dítě.¹⁰²

V tomto období rozvíjí své teorie a vědecko – výzkumnou činnost i G. Hamiltonová a H. Pearlmanová. Přestože díla Marie Krakešové nepřekročila hranice tehdejšího Československa, ničím za těmito ve světě známějšími kolegyněmi nezaostává.

4.5. Úvod do praxe na sociálních klinikách

Posledním významným krokem Marie Krakešové na poli sociální práce před společenským odtavením po tzv. Vítězném únoru je text rukopisu praktické příručky pro studenty sociální práce „*Úvod do praxe na sociálních klinikách*“ z roku 1948. Svými zkušenostmi a připomínkami k sepsání příručky přispěli i instruktorky sociálních klinik či referenti nebo příslušní činitelé středisek sociální a sociálně zdravotní péče.

4.5.1 Rozbor díla

Kniha je opravdovou příručkou pro studenty Sociální fakulty Vysoké školy politické a sociální v Praze, na které Marie do roku 1948 působila. Jde o ucelený souhrn nejstručnějších informací nutných pro tehdejší praxi na sociálních klinikách. Sloužila také proto, aby studenti získali ucelenou představu o výkonu celé sociální práce. Po vydání *Psychogenese sociálních případů o vzniku sociální úchylnosti* v roce 1946 vznikla mezera v metodice k uvedené výzkumné práci. Proto se zde už nerozebírá případová práce, ale hlavně sociální terapie.

První část příručky obsahuje plánovitý metodický postup jak jednat s klientem, jaká poučení mu udělit, o jaké úkoly a jakými výchovnými příležitostmi doplnit jeho výchovu.

¹⁰¹ Srov. KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Psychogenese sociálních případů o vzniku sociální úchylnosti*, s.

¹⁰² Srov. KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Tamtéž*, s.

Sociální terapie má dvě složky. První je technická složka sociální terapie neboli vnější pomoc zahrnující např. úpravu alimentačních otázek, vymáhání výživného, obstarávání potřebných dokladů, výběr vhodného zaměstnání a včlenění do práce. Dále zahrnuje péči o zdraví, hospodářskou podporu, umístění do ústavní výchovy, léčeben a zotavoven, výkon funkce ochranného dozorce, spolupráce s poručenskými a opatrovnickými soudy atd. Technická terapie postačí k odstranění vnějších nesnází u sociálně oslabeného klienta.¹⁰³

Druhou složkou sociální terapie je výchovná složka neboli vnitřní pomoc. Technická pomoc často nevyřeší základní potíže natrvalo, proto má největší praktický význam složka výchovná. Úkolem pracovníka je změnit nesprávné návyky a názory potřebného vhodným vedením na základě jeho psychologické diagnózy. Tato složka pomoci zahrnuje vhodná poučení a ukládání předem naplánovaných úkolů.

Cílem sociální terapie je změněný život a správné začlenění jednotlivců do lidské společnosti kde dříve žili asociálním způsobem. Je to činnost produkující štěstí, jak ve smyslu individuálním, tak především kolektivním.¹⁰⁴

Vědecko – teoretický posun Dr. Krakešové je identifikovatelný minimálně ve třech aspektech. První aspekt je výchovný, který je kombinací pedagogicko – psychologického působení na toho, komu je poskytován. Druhým aspektem je vnímání původního případu už jako klienta. Třetím aspektem jsou poučení a výchovné příležitosti díky kterým má sociální pracovník na působit na klienty.¹⁰⁵

Druhá část příručky je obsáhlejší. Jde o konkrétní příručku pro studentky sociální práce, kteří nastupují na tzv. sociální kliniky. Tato část obsahuje návod k pracovním metodám. Tento návod je rozdělen do tří na sebe navazujících částí. První pojednává o způsobu jednání s klientem a stanovení diagnostického procesu, druhá část je o tzv. předběžné sociální diagnóze a třetí část je o realizaci psychogenetického rozboru. Psychogenetický rozbor slouží sociálnímu pracovníkovi ke zjištění diagnózy vnitřní sociální úchylnosti. Psychogenetický rozbor odhalí, jak se vytvořily nesprávné sklony, zvyky a nesprávný životní postoj a podílí se na formování současných chybných postojů a vztahů klienta. Psychogeneticky zjišťujeme vznik vadných vztahů podle toho, jak byly základní potřeby klienta uspokojeny v jeho dětství a dospívání a jaká byla jeho výchova

¹⁰³ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Úvod do praxe na sociálních klinikách*, s. 5–7.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 5–7.

¹⁰⁵ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R., *Marie Krakešová priekopnička teorie sociálnom práce Československu*, s. 63.

a prostředí, ve kterém vyrůstal. Základními potřebami rozumíme vše, co člověk ke svému zdravému sociálnímu vývoji potřebuje.¹⁰⁶

Psychogenetický rozbor má 12 okruhů:

1. popis zevnějšku a chování klienta, první dojem,
2. vývoj života ve třech hlavních oblastech života – dětství, dospívání, dospělost,
3. popis širšího a užšího životního prostředí a jejich vliv na klientův život,
4. uspokojení základních životních potřeb materiálních a vývojových v dětství,
5. uspokojení citových potřeb nejbližšími lidmi,
6. přizpůsobení se fyzickým změnám a jejich sociálním důsledkům,
7. vztah klienta k všeobecnému ukáznění a k výchově,
8. vztah k zábavě a odpočinku v rozhodujících fázích života,
9. destruktivní zkušenosti osudového rázu a reakce na ně,
10. druh temperamentu dle jednání a reakcí (dělí se na aktivní a pasivní),
11. úroveň inteligence a potřeba dalšího vzdělání,
12. základní typ vykojení, typické znaky vykojení jež klient vykazuje.¹⁰⁷

4.5.2 Sociální kliniky

Sociální kliniky byly včleněny do skutečných středisek sociální péče, ve kterých absolventi sociálních fakult po ukončení vysokoškolského studia vykonávali své povolání.¹⁰⁸

Sociální kliniky vznikly po 2. světové válce. Úkolem klinik bylo naučit studenty, jak sociálně oslabené lidi dostat zpět do normálního života. Studenti zde tedy vykonávali svou praxi. V létě 1945 byly jmenovány první instruktorky sociálních klinik. Jejich úkolem bylo věnovat se výzkumné práci na malém počtu případů a také vést a řídit případovou práci posluchaček. Kliniky se opíraly o příslušný teoretický obor. Specializovaly se na aplikaci tehdejších místních i cizích poznatků. Sociální případy řešené zde na těchto klinikách byly pod supervizí doktorů Marie a Josefa Krakešových. Ti kladli na přítomné sociální pracovnice kromě běžné praxe i další úkoly např: vedení studentských praxí, shromažďování podkladů ke zvyšování kvality praxe aj.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Úvod do praxe na sociálních klinikách*, s. 9.

¹⁰⁷ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 38.

¹⁰⁸ Srov. KRAKEŠOVÁ, M. *Úvod do praxe na sociálních klinikách*, s. 9.

¹⁰⁹ Srov. KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce letech 1918-1948*, s. 66.

Sociální kliniky byly na Vysoké škole politické a sociální nejvyšší praktickou odbornou institucí pro případovou práci, která byla hlavním oborem činnosti u většiny sociálních institucí. Tyto instituce přidělovaly klinikám sociální případy.

4.6 Výchovná sociální terapie

Počátkem 70. let 20. století je Krakešová díky svým studentkám rehabilitována a je jí povoleno znovu publikovat veřejně. V roce 1973 jí tedy vychází dvoudílné vrcholné dílo s názvem „*Výchovná sociální terapie*“. Za vrcholné dílo se dá považovat proto, že zde završila teorii, kterou předkládala ve 40. letech 20. století.

Svět sociální práce v 70. letech byl založený na řešení jiných sociálních problémů, než jaké se řešily ve 20.–40. letech, avšak linii psychologicko – výchovné sociální terapie Marie Krakešové to na kvalitě neubralo. Neustále ve svém díle měla co nabídnout a naposledy ve svém životě měla možnost svým posledním dílem ovlivnit pole domácí sociální práce.

4.6.1 Rozbor díla

První ze dvou publikací je vynikající převážně v oblasti teorie sociální práce a jednoznačně vymezuje takřkajíc „krakešovskou školu“. Kniha je členěna do sedmi kapitol obsahujících téměř sto šedesát stran.

Druhý díl *Výchovné sociální terapie* je opět jistý manuál, kterým Marie dokumentovala teorii, kterou představuje v prvním díle publikace, kde přibližuje práci sociálních pracovníků s jejich klienty v rámci navrhované terapie. Podrobně zde na sto stranách rozebírá tři sociální případy: p. Brázdová, p. Korandová, p. Svolinská.

Úvodní kapitola prvního dílu *Výchovné sociální terapie* pojednává o historickém vývoji sociální práce. Také hovoří o tom, že termín utlačený a nedisciplinovaný typ sociálního případu, pro který dříve nebyla vhodnější terminologie, lze nahradit termínem psychická deprivace. V druhé kapitole jsou vyzdvihovány kulturní, pedagogické a psychologické aspekty sociální terapie. Třetí kapitola je zaměřena na vývoj sociální práce v USA a Anglii. Čtvrtá kapitola má historický kontext s popisem domácí případové sociální práce a je jakýmsi úvodem ke kapitole páté a šesté, ve které je konkrétně představena krakešovská teorie a terapie.

Sociální terapie je zde založena na sociální diagnose deformovaného sociálního vývoje. Dává zde prostor i pro skupinovou sociální terapii, pokud se vyskytne více klientů stejného typu kteří byly například v dětství ponecháni bez jakéhokoliv výchovného vedení a vyrůstali na vlastní pěst. To je správný moment pro zařazení klientů do skupin dle příčinných vlivů a jejich sociálního vývoje, tj. sociologický pohled na lidi takto psychosociálně narušené. Sociální pracovník má možnost vedení skupinové doplňovací převýchovy. K zahájení psychologicko – sociální terapie je nutné znát příčiny vlivů i celého průběhu a všech jeho procesů, to vše je nosné pro určení sociální diagnosy a zahájení sociální terapie. Citová deprivace je směrodatný faktor pro volbu psychologické složky ve výchovné práci s klientem.¹¹⁰

Po vnitřní stránce musí být sociální diagnosa zaměřena jednak na vysvětlení problému, dále na řešení problému tj. na sociální terapii deformovaných vnitřních vztahů a vnějších projevů dotyčného. Tento zřetel je v sociální diagnose jeden z nejdůležitějších. Úsilí zde musí sociální pracovník zaměřit na to, aby klient sám k sobě pojal kladný vztah a byl schopný kladně přijmout výchovné působení. S výchovou je možné začít, až když klient pracovníkovi důvěřuje a naučí se ho v jeho funkci sociálního pracovníka respektovat.¹¹¹

Dr. Krakešová svou metodu porovnává s metodami amerických sociálních pracovníků. Hlavní rozdíl vyplývá ze základní orientace. Americké pracovníce nabízí psychoanalytické hledisko a názor, že klientu je možno pomoci psychoterapií. Názor Krakešové je, že sociálním klientům je možné pomoci psychologicko – výchovným působením za předpokladu, že nejsou psychiatrickými pacienty. Náš pracovník volí přímočarou cestu a užívá vedle psychologických prostředků především výchovy a výchovných příležitostí. I když obě hlediska jsou zásadně neslučitelná, některé metody jsou podobné. Např: opora při neschopnosti řešit problém, porozumění, uklidnění, povzbuzení, snaha, že pracovník má zájem a chce pomoci řešit problém.¹¹²

Poslední sedmá kapitola je zaměřena na vztah sociálního pracovníka a klienta.

¹¹⁰ Srov. KRAKEŠOVÁ M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 135.

¹¹¹ Srov. KRAKEŠOVÁ M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 135.

¹¹² Srov. KRAKEŠOVÁ M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 135.

4.6.2 Působení sociálního pracovníka na klienta

Samotného sociálního pracovníka definuje Krakešová jako praktického odborníka, který má dospělému klientovi pomoci svým vedením řešit jeho problém za pomoci poznatků dnešní psychologie, sociologie a psychiatrie a za pomoci vědomostí ze zdravotních a dalších jiných přílehlých oborů.¹¹³

V psychosociální práci slučuje sociální pracovník ve svém povolání složku intelektuální se složkou citovou. Na rozdíl od jiných odborníků klade jeho povolání zvláštní nároky na celou jeho vyspělou osobnost.

Znalost klientovy životní historie pomáhá vytvářet pracovníkův vztah ke klientovi. Tato znalost formuje vztah pracovníka jako základ pro nové výchovné prostředí. Podstatné pro výkon této práce je, aby klient pracovníkovi důvěřoval a uznával ho jako společenskou autoritu. Osobnost a vztah sociálního pracovníka jsou pro dezintegrovaného klienta živnou půdou, ze které se on vytváří a přetváří v nového člověka. Ve výchovné sociální terapii jde Krakešové o to, aby pracovník dobře znal klienta a jeho problém, zároveň si s klientem budoval důvěrný vztah. Právě v tomto typu vztahu získá klient kritický vhled na svůj problém. V budoucnu si klient sám v krizové situaci vybaví tento způsob jednání, a tím nahradí své nesprávné způsoby chování.

Sociální pracovník jako profesionál nemá již charitativní, milosrdný nebo dokonce slabošský vztah ke klientovi. Je faktickým odborníkem a jeho vztah s klientem je profesionálně – eticky odpovědný, kdy usiluje vrátit jednotlivce do plnohodnotného života ve společnosti.¹¹⁴

4.7 K dílu Marie Krakešové

Přínos rodačky ze středních Čech do československé sociální práce je nesporný. Kromě praktických zásluh v podobě praktické sociální práce s množstvím klientů – sociálních případů jsou to zásluhy ve výchově a vzdělání sociálních pracovníků a na poli teorie sociální práce. Její práce je považována za jedinou velkou teorii sociální práce u nás.

¹¹³ Srov. KRAKEŠOVÁ M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 142–145.

¹¹⁴ Srov. KRAKEŠOVÁ M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 142–145.

Velký přínos její práce se skrývá v tom, že její teoretické závěry jsou vyvozeny z praxe a v té jsou znovu zpětně ověřeny.

Krakešová ve svém pojetí spojuje psychologicky a sociologicky orientované přístupy. Nevšímá si pouze vlivů, které ovlivnily klienta z vnějšího společenského prostředí, ale zajímá ji vnitřní psychické založení klienta, jeho psychické schopnosti, možnosti a předpoklady. Marie přinesla do sociální práce celou řadu inovačních prvků, významně rozšířila pole možných přístupů k různým typům obtížných životních situací klientů, s nimiž se sociální pracovníci setkávají.¹¹⁵

Důležité je zmínit to, že výchovná sociální terapie se osvědčila jak u klientů, kteří sami vyhledali pomocnou ruku sociálního pracovníka, tak u klientů, kteří o vlastní sociální převýchovu nestáli.¹¹⁶

Dílo Dr. Krakešové bylo jedno z těch, na kterých byla postavena sociální práce budovaná po roce 1989. Inspirovala mnohé ze svých kolegyně – následovnic, které začaly svoji činnost v teorii sociální práce v porevolučním období devadesátých let 20. století.¹¹⁷

5 Teorie Marie Krakešové a její využití v soudobé sociální práci

Marie Krakešová patří mezi významné představitele sociální práce 20. století. Jedinečné pojetí sociální práce vycházející z důsledného studia konkrétních případů z praxe, ve kterém vnímá, jako jeden z hlavních úkolů sociální práce výchovné působení na klienta, není v nynější době souhrnem mrtvých, dávno překonaných myšlenek, ale naopak nabízí i pro dnešní dobu náměty k odborné diskuzi.

¹¹⁵ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopnička teorie sociálnem práce Československu*, s. 130.

¹¹⁶ Srov. THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II.*, s. 171.

¹¹⁷ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopnička teorie sociálnem práce Československu*, s. 71.

5.1 Vztah mezi pomáhajícím a klientem

Dr. Krakešová věřila, že odborná stránka sociálního pracovníka, která zahrnuje znalost psychologie, sociologie, různých zdravotních i sociálních oborů splyne s jeho stránkou citovou a mravní tak, že se osobnost sociálního pracovníka stane jeho vlastním pracovním nástrojem.

Míra zapojení klienta a podoba vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem je téma, které je aktuální v jakékoliv vývojové fázi sociální práce. Ve vývoji sociální práce můžeme sledovat historický posun ve vztahu pomáhajícího a klienta.

Jednoduše tento vývoj můžeme nazvat jako posun od subjekt – objekt k subjekt – subjekt. Dříve v historii byl sociální pracovník (subjekt) zcela nadřizen klientovi (objekt) a byl to hlavně pracovník, který určoval, co je problémem klienta a jaký bude cíl jejich spolupráce. V současné sociální práci se setkávají rovnocenní partneři. Sociální pracovník (subjekt) je tady odborníkem na metody sociální práce a klient (subjekt) je odborníkem na problém a na primární zdroj jeho řešení.¹¹⁸

Dnes je těžké určit, který z uvedených popisů pomáhajícího vztahu by více odpovídal pojetí Krakešové. V jejím pojetí se dle typu klienta nevyhýbala autoritativnímu přístupu, v tomto případě by šlo o vztah subjekt – objekt. Ale na druhou stranu užívala ve své metodě povzbuzování, porozumění a uklidnění, že klient může sociálnímu pracovníkovi důvěřovat, že mu chce pomoci. Vždy je nutné brát v potaz komplexní řešení případu a přístup musí být vždy individuální. V dnešní době se upřednostňuje model subjekt – subjekt.

Jak Krakešová zkušeně píše, sociální pracovník musí umět zaujmout různé vtahy a představovat různé role. Práci sociálního pracovníka brala jako poslání tvůrčího umělce. Tato myšlenka flexibility v přístupu sociálního pracovníka by měla zůstat nosnou i pro dnešní sociální pracovníky.¹¹⁹

¹¹⁸ Srov. NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*, s. 68–70.

¹¹⁹ Srov. KRAKEŠOVÁ M. *Výchovná sociální terapie 1. díl*, s. 140.

5.2 Pojetí sociální práce a typologie klientů

V díle Dr. Krakešové můžeme najít významné prvky přístupu dnes nazvaného jako sociálně ekologický. Podle Krakešové dynamika života vzniká stykem člověka s jeho prostředím. Člověk se od narození musí přizpůsobovat prostředí a jeho změnám, které sám také vyvolává a vyžaduje je, protože by bez nich utrpělo jeho duševní i fyzické zdraví.¹²⁰

Každodenní život v daném prostředí přináší menší či větší pravidelně se opakující změny, kterým se pro jejich rytmičnost (denní, týdenní, měsíční) člověk snadno přizpůsobí. Náročný moment nastává v okamžiku, přichází – li změna nepravidelná a také tím pádem neočekávaná.

Sociálně ekologické pojetí sociální práce pak nově konstruuje možnosti sociální práce v návaznosti na tradiční teoretické rámce, hlavě na psychosociální přístup, ze kterého vychází perspektiva Krakešové. Příčiny vzniku sociálních případů se dělí na vnější a vnitřní. Pozornost je zde věnována hlavně interakci mezi jednotlivcem a prostředím, vzájemným vlivům, rizikovým faktorům a potenciálu člověka. Sociální případ dle Krakešové vzniká, jakmile člověk nestačí svými schopnostmi a silami překonat překážky ve svém životě.

Při vzniku sociálního případu jsou klienti děleni dle konkrétních typů projevů a způsobů řešení. Klient sociálně oslabený se do obtížné situace dostává zejména působením vnějších vlivů. Klient sociálně vykořeněný je opakovaně selhávající v různých aspektech života a to, z důvodu psychického či sociálního narušení. V tomto pohledu bychom mohli vidět jistý preventivní rozměr sociální práce v současném pojetí. Nejde o prevenci primární, která se snaží předcházet problémům, ale spíše o prevenci zaměřenou na ochranu nositelů problémů před dalšími zatěžujícími dopady primárních problémů a o prevenci relapsu.¹²¹

Další typologii je dělení na typ utlačený a neukázněný. Typ utlačený podlehl okolnostem a přestal se aktivně pokoušet o změnu svého života. Typ neukázněný je konfliktní, díky nepříznivým podmínkám se staví do opozice vůči autoritám.

¹²⁰ Srov. KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Psychogenese sociálních případů*, s. 10.

¹²¹ Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnem práce Československu*, s. 134–136.

Je jasné, že typologie nemůže plně postihnout výskyt čistých typů, které nejsou tak časté jako typy smíšené. Krakešové jde spíše o nabídku nástroje sociálnímu pracovníkovi, aby mohl lépe promýšlet možnosti práce s klientem a posílit zacílení na konkrétní intervenci. Zde najdeme znak, který je společný jak pro sociální práci v období Krakešové, tak pro současnou sociální práci. Tímto znakem je ústup od intuitivního a přechod k uváženému myšlení, od nahodilého k cílenému profesionálnímu způsobu pomáhání.¹²²

Marie Krakešová je opravdu jedinečnou osobností sociální práce. Přesah její práce, teorií a metod je jistě větší, než zde mnou popisovaný. Popsala jsem jen malou část, protože porovnat celé její dílo se současnými metodami a technikami by vydalo na samostatnou studii.

¹²² Srov. BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopnička teorie sociálnem práce Československu*, s. 134–136.

ZÁVĚR

Marie Krakešová byla osobností, která v nejlepším slova smyslu poznamenala československou sociální práci. Pracovala skromně a bez očekávání úspěchu. Byla velice vzdělaná, a to jistě kvůli tomu, že pocházela z rodiny, kde vzdělání hrálo velikou roli. Nikdy od něho nebyla jako žena zrazována, naopak byla svou rodinou ve studiu podporována. Vzdělání ji dopomohlo i k tomu, aby se podílela na vývoji sociálního školství a sama do něho svou výukou zasahovala. Jedna z jejích studentek vzpomínala, že Dr. Krakešová vždycky pracovala tak pilně a tiše, že si jí ani nedokáže vybavit. Skromnost tedy prostupovala celou její osobnost i její život. Díky své skromnosti přestála vše, co jí život a doba, ve které žila, postavila do cesty.

Byla vzorem pro své žáčky a může být obrazem i pro dnešní sociální pracovníky. Usilovně pracovala na vzdělávání nových erudovaných sociálních pracovníků. Důkazem toho je vyjádření z roku 1957, které považovalo sociálně vzdělávané pracovníce za první československé republiky jako ženy s tzv. tradičním vzděláním, jejich práce byla označena jako práce „starého osvědčeného typu.“¹²³ I toto je zásluhou Marie Krakešové, že se její studentky v době, kdy pro sociální práci nebylo vhodné klima neztratily a jejich práce byla oceňována. Vztah, který měla se svými studentkami, byl vždy vřelý a plný úcty. I proto byla v době zákazů jejími žačkami s láskou vyhledávána. Přes společenské odstavení na sociální práci nezapomněla a pracovala na svém vrcholném díle dvoudílné monografii. Její zásluhou vznikla opravdu jediná, ryze československá teorie sociální práce, která byla srovnatelná s teoriemi publikovanými ve světě. Bohužel, v československých poměrech jméno Marie Krakešové nedosáhlo vrcholu, na kterém by si zasloužilo mít čestné místo. Proto je na dnešní generaci objevovat a poznávat poklady, které nám historie sociální práce zanechala.

Cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit čtenáři významnou ženu v oboru sociální práce Marii Krakešovou. Ve své bakalářské práci jsem stručně popsala historii sociální práce, dále jsem popsala život Marie Krakešové a její zásluhy v sociální práci, bez kterých by se dnes těžko navazovalo. V dalších kapitolách jsem srovnávala práci Marie

¹²³ Srov. SKÁLA, J. *Alkoholismus*. 1. vyd., PRAHA: Státní zdravotnické nakladatelství, 1957, s. 135.

Krakešové se zahraničními sociálními pracovníci. V posledních kapitolách jsem provedla rozbor děl Marie Krakešové. Popsala jsem knihy a porovnávala vlastní teorii Krakešové se zahraničními teoriemi sociální práce.

Tzv. Krakešovská škola ve svých počátcích čerpala ze zahraničních publikací. Proto jsem se snažila popsat to, co Krakešovou v jejích teoriích inspirovalo a s čím svá díla srovnávala. Její práce budovala profesi sociálních pracovníků a dnes její odkaz pomáhá budovat jejich identitu.

Dr. Marie Krakešová se dříve nechávala inspirovat jinými osobnostmi sociální práce. Svým příkladným životem, skromností a profesionalitou je nyní ona inspirací pro dnešní sociální pracovníky.

Seznam použité literatury

- BRNULA, P. *SOCIÁLNÁ PRÁCA Dejiny, teorie a metody*. IRIS, Vydavatelstvo a tlač, s.r.o., Bratislava, 2014. ISBN 978-80-89238-77-4.
- BRNULA, P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ, R. *Marie Krakešová priekopníčka teorie sociálnej práce v Československu*. Iris – Vydavatelstvo a tlač, s. r. o., Bratislava, 2014. ISBN 978-80-89726-00-4.
- HLAVAČKA, M., CIBULKA, P. et alii. *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén*. Historický úřad AV ČR, 2013. ISBN 978-80-7286-225-2.
- CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce I. pro střední školy sociálně právní*. 4.vyd., Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-23992-7.
- KÁDNER, O. *Vývoj a dnešní soustava školství*. díl I., Praha Sfinks, 1929. ISBN neuvedeno.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 4. vyd., Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-25-7.
- KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce letech 1918-194*. Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2256-9.
- KRAKEŠ, J. KRAKEŠOVÁ – DOŠKOVÁ M., *Sociální případ*. Praha-organizace sociálních pracovníků, 1934. ISBN neuvedeno.
- KRAKEŠOVÁ, M. *Úvod do praxe na sociálních klinikách*. 1.vyd., Sociální fakulta VŠPS, 1948. ISBN neuvedeno.
- KRAKEŠOVÁ, M., *Výchovná sociální terapie 1. díl*. Organizační a tiskové oddělení Ministerstva práce a sociálních věcí ČSR, 1973. ISBN neuvedeno.
- KRAKEŠOVÁ, M., *Výchovná sociální terapie 2. díl*. Organizační a tiskové oddělení Ministerstva práce a sociálních věcí ČSR, 1973. ISBN neuvedeno.
- KRAKEŠOVÁ-DOŠKOVÁ, M. *Psychogenese sociálních případů*. Nová osvěta, 1946. ISBN neuvedeno
- KRÁLÍK, J. *Lázně Toušeň-100 let nové školy*. Obecní úřad Lázně Toušeň, 1992. ISBN neuvedeno.
- MAGENSCHAB, H., *Josef 2 Cesta Rakouska do moderní doby*. Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1001-7.

MATOUŠEK, O a kol., *Základy sociální práce*. Portál s.r.o., Praha, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

NOVOTNÁ, V., SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce její vývoj a metodické postupy*. Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-483-5.

SKÁLA, J. *Alkoholismus*. 1. vyd., PRAHA: Státní zdravotnické nakladatelství, 1957. ISBN neuvedeno.

SKILING, G. H. *Matka a dcera Charlotta a Alice Masarykovy*. Gender Studies, o. p. s., 2001. ISBN 80-902367-9-0.

SKOVAJSA, Marek. *Občanský sektor*. Praha Portál, 2010. ISBN 979-80-7367-681-0.

SOTONIAKOVÁ, E. *Teorie a metody sociální práce*. Ostravská univerzita v Ostravě – Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-118-8.

THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce I*. Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-767-3.

THELENOVÁ, K. *Teorie sociální práce II*. Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-895-3.

Internetové zdroje

MY SOCIÁLNÍ PRACOVNÍCI. *Náčrt dejín sociálnej práce - skriptá 1/5*. [online]. Nitra © 2016, eStránky.sk [cit. 25. 9. 2016]. Dostupné z WWW: <http://www.socialni-pracovnici.estranky.sk/clanky/dejiny-socialnej-prace/kniha---nacrt-dejin-socialnej-prace-_mgr_-jana-levicka_---5_-cast.html>.

LÁZNĚ TOUŠEŇ OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTYSE NA SOUTOKU LABE A JIZERY. *Historie městyse* [online]. Design: MN - Obsah: uvedení autoři - © 1999-2016, [cit. 5. 1. 2017]. Dostupné z WWW: <<http://www.laznetousen.cz/>>.

LÁZNĚ TOUŠEŇ OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTYSE NA SOUTOKU LABE A JIZERY. *Florián Informační zpravodaj městyse Lázně Toušeň, ročník 4, č. 5*. [online]. Design: MN - Obsah: uvedení autoři - © 1999-2016 [cit. 5. 1. 2017] Dostupné z WWW: <http://www.laznetousen.cz/storage/Florian_9-10_2014.pdf>.

AUSPICIA RECENZOVANÝ ČASOPIS PRO OTÁZKY SPOLEČENSKÝCH VĚD.
Tři obrazy císaře Františka Josefa 1. [online]. 2006, číslo 1., ročník 3., [cit. 5. 2. 2017].
Dostupné z WWW:< <http://www.vsers.cz/old/manazereo/auspicia-cerven-2006.pdf>>.

PRAHA EU. PORTÁL HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *První dívčí gymnázium
Minerva oslavilo 120 let od svého založení.* [online]. © 2017, Magistrát města Prahy.
[cit. 15. 2. 2017]. Dostupné
z WWW:<[http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/tiskove_zpravy
/prvni_divci_gymnazium_minerva_oslavilo.html](http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/tiskove_zpravy/prvni_divci_gymnazium_minerva_oslavilo.html)>.

VIKIPEDIE OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIÉ. *Paternalismus.* Creative Commons
Uveďte původ-Zachovejte licenci 3.0 Unported, [online].[cit.1.3. 2017] Dostupné
z www < <https://cs.wikipedia.org/wiki/Paternalismus>>.

Abstrakt

PAJEROVÁ, M. *Život a dílo Marie Krakešové*. České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Katedra teologických věd. Katedra teologie. Vedoucí práce Martin Weis.

Klíčová slova: Marie Krakešová, historie sociální práce, sociální případ, sociální školství, výchovná sociální terapie.

Práce pojednává o životě a díle Marie Krakešové a jejím vlivu na československou sociální práci. V první kapitole je stručně popsána historie sociální práce a sociálního školství. Druhá kapitola popisuje osobní život Marie Krakešové konkrétně studia, manžela Dr. Josefa Krakeše, rodinný život a počátky profesionalizace sociální práce v kontextu doby. Třetí kapitola pojednává o významných osobnostech a teoriích, které inspirovaly dílo Marie Krakešové. Ve čtvrté kapitole jsou popsány konkrétní publikace, jedinečná původní československá teorie a metody, které Krakešová vymyslela a zaváděla do praxe. V závěru je stručně popsán přesah díla do dnešní sociální práce.

ABSTRACT

Life and work of Marie Krakešová

Key words: Marie Krakešová, history of a social work, social case, social education, educational social therapi

My thesis deals with life and work of Marie Krakesova and her influence on Czechoslovakian social work. The first chapter describes basic facts about history of social work and social education, the second chapter talks about personal life of Marie Krakesova concretly studies, her husband Dr Josef Krakes, her family life and the beginnings of professionalisation of social work in the context of time. The third chapter is about significant personalities and theories which inspired Krakesova's work. The fourth chapter deals with specific publications, unique Czechoslovakian theories and methods which Krakesova invented and started to work with them in real life. At the end of my thesis I describe in short how her work interfere in current social work.

